

Секційна модель організації фізичного виховання студентів закладів вищої освіти (на прикладі настільного тенісу)¹Класичний приватний університет;²Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (м. Дніпропетровськ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Науковці наголошують, що зміни, які відбуваються в освіті, є необхідністю й відображенням тих процесів, які виникають у соціумі та є об'єктивними причинами для певних змін у її структурі, змісті тощо [9]. Упровадження європейських стандартів підготовки студентів вимагає від керівництва вищих навчальних закладів модернізації всієї системи освіти, у тому числі й переосмислення ролі дисципліни «Фізичне виховання» [8]. Закон України «Про вищу освіту», що набув чинності у 2014 р., відкрив нові горизонти для реалізації ініціатив у сфері фізичної культури, спрямованих на підвищення якості вищої освіти, невід'ємними складовими частинами якої є розвинений студентський спорт, культура рухової активності та навички здоров'язбереження [7]. Водночас потрібно визнати, що останніми роками не вдалося покращити програмно-нормативне забезпечення фізичного виховання у вищих навчальних закладах [5, 9]. Попри те, що впродовж останніх років прийнято низку документів, так і не вдалося покращити ситуацію та якимось чином змінити ставлення до дисципліни «Фізичне виховання» з боку керівництва й студентів вищих навчальних закладів різного професійного спрямування [1, 3, 5]. Як наслідок, дисципліну «Фізичне виховання» поступово із блоку нормативних переведено в блок вибіркових, а в деяких закладах вищої освіти й зовсім скасовано [3]. На думку фахівців [3, 9], найсуттєвішим недоліком сучасної системи фізичного виховання студентів є те, що вона не стимулює вихованців до занять фізичними вправами, не сприяє формуванню в них прагнення до самостійного надбання знань і вмінь у сфері фізичної культури, не виховує активних суб'єктів діяльності.

Основні напрями модернізації системи фізичного виховання вітчизняні та зарубіжні науковці вбачають у впровадженні в навчальний процес інтерактивних методик навчання й тренування; розвиток оздоровчих методик навчання фізичного виховання та спорту; навчання студентів різноманітних видів рекреаційного відновлення, упровадження їх у повсякденне життя людини; використання волонтерських засад в організації та проведенні занять із фізичного виховання, спортивних заходів, популяризації олімпійського руху; удосконаленні секційних занять із застосуванням спортивно-орієнтованих технологій [2, 4, 5, 8]. Перевагами спортивно-орієнтованого фізичного виховання є врахування особистісних інтересів студентів, можливість обрати вид спорту, яким можна займатися як у навчальний час, так і самостійно, у вільний час.

За твердженнями фахівців [1, 4, 6, 8], особливою популярністю серед студентської молоді користуються спортивні ігри, оскільки більшість із них входить до змісту навчальної програми з предмету «Фізична культура» учнів загальноосвітньої школи. Тому вчорашні школярі, які вступили до закладу вищої освіти, мають певні знання, уміння й навички занять цими ігровими видами спорту. З іншого боку, вони як вид ігрової діяльності викликають у студентів підвищений інтерес завдяки високому емоційному фону занять, різноманітності виконуваних в іграх рухових завдань і ситуацій. По-третє, більшість закладів вищої освіти мають спортивні бази, необхідні для організації навчальних занять з предмету «Фізичне виховання» з уключенням у їхній зміст змагальних вправ спортивних ігор, зокрема настільного тенісу. В умовах закладу вищої освіти можна організувати регулярне проведення матчевих зустрічей і змагань із цим видом спорту між спортивними командами, скомплектованими зі студентів навчальних груп, курсів і факультетів. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема розробки змістовного й технологічного забезпечення фізичного виховання студентів на основі застосування спортивних ігор, зокрема засобів настільного тенісу.

Дослідження виконано згідно з планом науково-дослідної роботи Класичного приватного університету на 2013–2018 рр. з теми «Проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання і спорту осіб різного віку» (номер державної реєстрації 0113U000729).

Мета дослідження – здійснити аналіз ефективності організації секційної моделі занять із фізичного виховання студентів закладів вищої освіти на основі використання засобів настільного тенісу.

Методи дослідження – теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, інформаційних ресурсів мережі Інтернет і документальних матеріалів, компаративний метод, логіко-теоретичний аналіз, педагогічні, соціологічні методи дослідження, методи математичної статистики. Соціологічні дослідження проводили на базах Дніпропетровської державної фінансової академії,

Придніпровської державної академії будівництва та архітектури, Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна, Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет», Національного університету «Львівська політехніка», Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Університет митної справи та фінансів. У дослідженнях узяли участь 673 студенти.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Одним із найважливіших завдань фізичного виховання у вищих навчальних закладах є формування в студентів стійкого інтересу й потреби до фізичного самовдосконалення як до основного фактора їхньої якісної життєдіяльності [1, 8]. Проведений соціологічний аналіз ставлення студентів більшості навчальних закладів до навчальної дисципліни «Фізичне виховання» продемонстрував індиферентне їхнє ставлення до організованих занять. Хоча 79,5 % студентів стверджують, що їм подобається дисципліна «Фізичне виховання», регулярно відвідує її лише третина студентів. Основною причиною, що лімітує участь студентів у заняттях фізичним вихованням, є те, що заняття не враховують їхніх інтересів та вподобань у видах рухової активності. 60,3 % стверджують, що навчальні заняття проводяться за програмою кафедри фізичного виховання й лише в окремих закладах вищої освіти – за вибором студентів. Так, у результаті дослідження встановлено, що 34,9 % студентів узагалі не влаштовує зміст занять, 65,1 % – частково влаштовує. Не можна не погодитися з думкою багатьох фахівців, що самостійний вибір студентами форм занять із фізичного виховання підвищує їхню мотивацію до рухової діяльності та сприяє фізичному вдосконаленню. На впровадженні спортивно-орієнтованих технологій у практику організації фізичного виховання у вищому навчальному закладі наголошують багато науковців. Ігрові види спорту є невід’ємною складовою частиною спортивно-орієнтованого фізичного виховання студентів [8]. Це підтверджується й результатами анкетування студентів, які стверджують, що найбільш затребуваними видами рухової активності є заняття спортивними іграми (40,0 %), зокрема настільним тенісом.

Настільний теніс відносять до найпопулярніших спортивних ігор. Це масовий, видовищний вид спорту, який розвиває в гравця не лише фізичні, але й розумові здібності, має заспокійливий ефект і покращує настрій. Можливість різноманітного підходу до занять настільним тенісом – важливий аспект його популярності. Для нього характерна низка ігрових елементів, виконання яких вимагає високого рівня фізичної підготовленості. На відміну від більшості інших ігрових видів спорту, настільний теніс не потребує складної організації й матеріально-технічного оснащення: грати в настільний теніс можна як у закритих приміщеннях, так і на відкритому повітрі, інвентар доступний, основні правила гри теж.

Проведений нами аналіз результатів анкетування молоді різних навчальних закладів України дав підставу встановити, що більшість студентів мають досвід гри в настільний теніс. На це ствердно відповіли понад 58,57 % опитаних студентів. Практичний досвід вони набули під час навчання в школі, відпочинку в літніх оздоровчих таборах, у позашкільних закладах освіти тощо. 62,9 % студентів позитивно ставляться до організації секційних занять настільним тенісом. Опитування студентів виявило основні підстави для відвідування занять із фізичного виховання з використанням засобів настільного тенісу: зміцнення здоров’я, підвищення фізичної підготовленості; бажання відпочити від навчальних занять і розважитися; отримати емоційне задоволення від гри й спілкування. Цей факт свідчить про потребу розробки та впровадження в практику програм занять, що мають виражений оздоровчо-розвивальний ефект й формують позитивний емоційний стан студентів.

У більшості закладів вищої освіти культивуються заняття настільним тенісом у якості секційної моделі організації фізичного виховання. Оцінка умов упровадження секційної моделі занять (на основі використання засобів настільного тенісу) дала змогу визначити, що у всіх задіяних в експерименті закладах вищої освіти наявні необхідні умови для забезпечення якісного проведення секційної роботи з фізичного виховання. Аналіз засвідчив, що стан будівель вищих навчальних закладів й устаткування відповідає гігієнічно-санітарним вимогам. Спортивні зали, спортмайданчики оснащені необхідним інвентарем й обладнанням. Кадрове забезпечення закладів вищої освіти уможливило організацію та проведення факультативних занять із фізичного виховання. Наявний необхідний кваліфікований склад фахівців, який забезпечує роботу зі студентами за цим спортивним напрямом. Стаж роботи науково-педагогічних працівників кафедр фізичного виховання у середньому складає понад 10 років. У повному обсязі представлено програмно-методичні документи, що регламентують секційну роботу з фізичного виховання.

Аналіз наявних програм із настільного тенісу в закладах вищої освіти дав змогу встановити, що в більшості програмних документів навчальний матеріал розраховано на послідовне й поступове розширення теоретичних занять і практичних умінь та навичок. Заняття в секціях ґрунтуються на загальній фізичній підготовці студентів, їхніх спортивно-технічних показниках і технічній підготовленості.

Велику увагу в підготовці гравців у настільний теніс приділяють вихованню їхніх вольових якостей і досконалості психологічних показників, необхідних для успішної гри.

Водночас аналіз змістовної частини програм виявив і низку недоліків, зокрема це недостатня кількість годин, що відводяться на фізичну підготовку студентів, яка в середньому становить 15 % від загального обсягу годин; у розділ фізичної підготовки в основному входять вправи на розвиток сили або силової витривалості окремих груп м'язів (сили ніг, рук, черевного преса); практично відсутні комплекси вправ для розвитку загальної координації та швидкості; основний час відведено на тренування технічної підготовленості гравців, однак методи й засоби, що застосовуються, одноманітні; у розділі тактичної підготовки вправи зводяться до використання комбінацій «трикутник» накатами та з різками; у програмах відсутня методика навчання складних подач; незначну частку становлять вправи зі спеціальної фізичної підготовки тенісистів (розвиток почуття м'яча, швидкості реакції, швидкості переміщень і швидкості ударних рухів), які складають у середньому лише 10 % від загального обсягу годин; під час побудови тренувального заняття не враховується енергетична вартість вправ. У більшості програм спостерігаємо недоцільне планування основної частини занять (до 50 % часу відведено на ігрову підготовку, тобто гру на рахунок), практично не розглядається психологічна підготовка, не передбачена диференціація навантажень залежно від рівня фізичної й технічної підготовленості студентів тощо. Отже, можна констатувати, що на сьогодні існує проблема розробки програм занять настільним тенісом для студентів вищих навчальних закладів, оскільки до секцій приходить молодь із різним рівнем фізичної й технічної підготовленості, що негативно впливає на ефективність тренувального процесу, на мотивацію студентів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В умовах модернізації навчального процесу в закладах вищої освіти України основним критерієм для збереження навчальної дисципліни «Фізичне виховання» стає залученість студентів до регулярних занять фізичною культурою й спортом. Системний аналіз досліджень, здійснених науковцями в останні роки, практичного досвіду свідчить, що на сьогодні все ширше використовують спортивно-орієнтоване фізичне виховання студентів, яке ґрунтується на принципах конверсії спортивного тренування, вільного вибору виду спорту, що сприяє формуванню особистісної фізичної культури студента. Одним з основних напрямів за такої організації занять із фізичного виховання є використання спортивних ігор. Різноманітність ігрових дій, їхній змагальний характер забезпечують повноцінний фізичний розвиток і сприяють досягненню різнобічної фізичної підготовленості студентів. Високою популярністю серед студентів багатьох навчальних закладів користується настільний теніс як вид рухової активності, що не потребує складної організації й матеріально-технічного оснащення. Аналіз можливості впровадження настільного тенісу в секційну роботу студентів дав підставу встановити, що в закладах вищої освіти наявні належні умови (організаційні, матеріально-технічні, кадрові) для організації подібних занять, водночас додаткової уваги потребує програмно-методичне забезпечення цієї діяльності (розробка програми занять настільним тенісом) через недостатнє теоретичне обґрунтування й неналежну ефективність наявних розробок.

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на теоретичне обґрунтування, розробку та впровадження програми секційних занять із використанням засобів настільного тенісу для студентів із різним рівнем підготовленості та оцінку її ефективності.

Джерела та література

1. Андреева О. Оцінка відношення студентів до організації процесу фізичного виховання у вищих навчальних закладах / О. Андреева, О. Садовський // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – Луцьк, 2014. – № 15. – С. 31–35.
2. Андреева О. Концептуальні та прикладні аспекти технологізації проєктувальної діяльності в сфері фізичної рекреації / Олена Андреева // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 1. – С. 35–39.
3. Завидівська Н. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів / Н. Завидівська, І. Ополонець // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. праць. – 2010. – № 2 (10). – С. 50–54.
4. Иванченко О. А. Организация и содержание внеакадемических занятий настольным теннисом со студентами технических вузов : автореф. дис. ... на канд. пед. наук / О. А. Иванченко. – Краснодар, 2006. – 20 с.
5. Катерина У. Соціально-педагогічні передумови впровадження навчально-оздоровчих комплексів в процес фізичного виховання студентів / У. Катерина, О. Андреева // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки, 2014. – Вип. 14. – С. 18–22.
6. Ковтун Е. В. Основные принципы игры в настольный теннис / Е. В. Ковтун, Т. Н. Мальцева, Ю. Д. Терещенко // Спортивные игры : [науч. журн.]. – 2017. – № 2. – С. 15–18.
7. Рекомендації щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах. Лист МОН № 1/9-454 від 25 вересня 2015 року «Щодо організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4440>
8. Темченко В. А. Применение игровых видов спорта в спортивно-ориентированном физическом воспитании студентов / В. А. Темченко, Е. В. Ковтун, Т. Н. Мальцева // Спортивные игры : [науч. журн.]. – 2016. – № 2. – С. 54–57.

9. Тимошенко В. В. Оптимизация процесса физического воспитания в высшем учебном заведении (ВУЗ) с использованием спортивно-ориентированных технологий / В. В. Тимошенко, Я. В. Бобылева // Молодой ученый. – 2013. – № 12. – С. 531–533.

Анотації

У статті подано аналіз наявних підходів до організації секційної моделі навчально-виховного процесу з фізичного виховання студентської молоді в закладах вищої освіти. Для виконання завдань дослідження використано такі **методи**, як теоретичний аналіз та узагальнення науково-методичної літератури, документальних матеріалів, компаративний метод, логіко-теоретичний аналіз, педагогічні, соціологічні методи дослідження, методи математичної статистики. У дослідженні взяли участь 673 студенти із восьми закладів вищої освіти України. Установлено, що високою популярністю серед студентської молоді користуються заняття настільним тенісом. Аналіз можливості впровадження настільного тенісу в секційну роботу студентів дав змогу встановити, що в закладах вищої освіти наявні належні умови (організаційні, матеріально-технічні, кадрові) для організації подібних занять. Водночас додаткової уваги потребує програмно-методичне забезпечення цієї діяльності (розробка програми занять настільним тенісом) через недостатнє теоретичне обґрунтування й неналежну ефективність наявних розробок.

Ключові слова: фізичне виховання, студенти, заклади вищої освіти, секційна модель, спортивні ігри, настільний теніс.

Евгения Захарина, Татьяна Глоба. Секционная модель организации физического воспитания студентов учреждений высшего образования (на примере настольного тенниса). В статье представлен анализ существующих подходов к организации секционной модели учебно-воспитательного процесса по физическому воспитанию студенческой молодежи в учреждениях высшего образования. Для решения задач исследования использованы следующие **методы:** теоретический анализ и обобщение научно-методической литературы, документальных материалов, компаративный метод, логико-теоретический анализ, педагогические, социологические методы исследования, методы математической статистики. В исследовании приняли участие 673 студента из восьми высших учебных заведений Украины. Установлено, что высокой популярностью среди студенческой молодежи пользуются занятия настольным теннисом. Анализ возможности внедрения настольного тенниса в секционную работу студентов позволил установить, что в учреждениях высшего образования имеются надлежащие условия (организационные, материально-технические, кадровые) для организации подобных занятий. В то же время дополнительного внимания требует программно-методическое обеспечение этой деятельности (разработка программы занятий настольным теннисом) из-за недостаточного теоретического обоснования и ненадлежащей эффективности имеющихся разработок.

Ключевые слова: физическое воспитание, студенты, высшие учебные заведения, секционная модель, спортивные игры, настольный теннис.

Yevheniya Zakharina, Tetiana Hloba. Sectional Model of Organization of Students' Physical Education in Higher Educational Institutions (on the Example of Table Tennis). The paper presents the data of the analysis of existing approaches to organization of the sectional model of the educational process in physical education of student youth in higher educational institutions. To solve the research tasks, the following methods were used: theoretical analysis and generalization of scientific and methodological literature and documentary materials, comparative method, logical-theoretical analysis, pedagogical and sociological methods of research, and methods of mathematical statistics. The study involved 673 students from 8 higher educational institutions of Ukraine. It was established that table tennis is very popular among student youth. The analysis of possibility of introducing table tennis into the sectional work of students made it possible to establish that there are proper conditions (including organizational, logistical and human resources) for organizing such classes in higher education institutions. At the same time, additional attention should be paid to the program and methodological provision of this activity (development of the program of table tennis classes), because of insufficient theoretical substantiation and inadequate efficiency of existing developments.

Key words: physical education, students, higher educational institutions, sectional model, team sports, table tennis.